

IZKUŠNJE MALE DRŽAVE V EVROPSKI UNIJI - PRIMER AVSTRIJE

Uvod

Članstvo v Evropski uniji predstavlja za Avstrijo veliko višjo stopnjo integriranosti kot katerokoli drugo povezovanje po drugi svetovni vojni. Kot članica EFTE je Avstrija od šestdesetih let sodelovala zgolj v prostocarinski coni. Ukinitev uvoznih tarif na industrijske proizvode je pomenilo pozitivno povečanje blaginje kot rezultat povečane menjave z državami članicami EFTE in hkrati zmanjševanje blaginje ob preusmeritvi trgovanja z članicami Evropske skupnosti. Prostotrgovinski sporazum med državami članicami EFTE in Evropsko skupnostjo leta 1972 je povečal prostotrgovinsko področje od sredine sedemdesetih naprej, ko so bile ukinjene carine med obema integracijama. Od takrat naprej je Evropska skupnost pristopala k vse bolj ambicioznim ciljem integracije - najprej k projektu notranjega trga v letu 1993 do načrtovane Evropske monetarne unije (EMU) z enotno valuto do leta 1999 in razširitve z državami Vzhodne Evrope. Članstvo v Evropski uniji ne pomeni zgolj vključevanje v trg brez meja s skupnimi pravili konkuriranja, ampak tudi sodelovanje v nizu enotnih ali usklajenih področjih (CAP, skupna trgovinska politika, regionalna politika, konkurenčna politika itd.). Ob takem razvoju integracije znotraj EU, je EFTA stagnirala zgolj pri prosti trgovini znotraj dogovorjenega območja. Zato ni čudno, da je večina njenih članic želela postati članica Evropske unije. Po četrtem povečevanju EU, ki je zajelo priključitev Avstrije, Finske in Švedske leta 1995, se je EFTA skrčila na samo štiri članice, od katerih sta dve v bistvu mini-državi (Islandija in Liechtenstein), ena, ki je že večkrat zavrnila vključitev v EU (Norveška) ter Švica, ki je leta 1993 zavrnila celo pristop k Evropskemu gospodarskemu prostoru (EEA).

Zaradi kompleksnosti članstva v EU ni tako preprosto izdvojiti iz aktualnega gospodarskega dogajanja tiste elemente, ki bi jih lahko pripisali posledicam integracije. Če se sooči teorijo integracije s konkretnimi podatki, se ugotovi, da je teorija v svojih zaključkih bistveno bolj razdelana kot realno stanje. Ali ima majhna država več koristi kot negativnih posledic, je podvprašanje bolj splošnega vprašanja o posledicah članstva v EU. Odgovor je odvisen tudi od tega, ali upoštevamo samo ekonomske učinke ali tudi politični vpliv znotraj institucij Evropske unije. V članku se analizira pričakovane učinke integracije glede na teorijo integracije ter glede na ex-ante simulacije, narejene za Avstrijo. V nadaljevanju bodo pričakovanja primerjana z dejanskimi rezultati. Pokaže se, da direktnih in kratkoročnih učinkov ni lahko zaslediti. To nam lahko pojasni, zakaj se je javno mnenje od zelo pozitivnega pred vključevanjem v Skupnost spremenilo v veliko

* Dr. Fritz Breus, Raziskovalni inštitut za evropske zadeve pri Ekonomski fakulteti na Dunaju.

razočaranje po priključitvi zaradi "nevidnih" učinkov članstva. Članstvo v Evropski uniji je izziv iz več vidikov: pravnega, institucionalnega, političnega in seveda, ekonomskega. Nove članice se morajo soočiti z nizom dramatičnih sprememb glede posameznih politik (npr. skupne kmetijske politike (CAP), skupne trgovinske politike, regionalne politike, konkurenčne politike itd.). Z nekaj pripombami, vezanimi na prihodnje izzive (EMU, povečanje Unije) za članice EU, se zaključuje ta članek.

Pričakovanja od članstva

Bela knjiga iz leta 1985, s katero je Evropska skupnost najavila vzpostavitev notranjega trga do leta 1993, je bila izziv za politike, pravnike in ekonomiste. Pozicijo države v odnosu do Evropske skupnosti je veljalo ponovno preučiti. Pravne študije (npr. Hummer-Schweitzer 1987) so ocenjevale možnosti participacije nevtralne države v Evropski skupnosti. Politiki so zahtevali, da ekonomisti preučijo različne scenarije, od bilateralnega dogovora (po vzorcu Švice), sodelovanja v Evropskem gospodarskem prostoru (EEA) do polnopravnega članstva v EU. Prva ekonomska študija (Breuss-Stankovsky 1988) je že pokazala, da je članstvo v Evropski uniji ekonomsko boljše kot ostati izven integracije. Vrsta simulacijskih študij, ki so uporabile WIFO makro-model Breuss-Schebeck (1989: nečlanstvo vs. članstvo; 1991: dodatni EEA scenarij) in Breuss-Kratena-Schebeck (1994: skupni in sektorski učinki EU članstva) so kvantificirali učinke sodelovanja na notranjem trgu, kot jih predvideva teorija. Druge študije so ocenjevale avstrijsko članstvo s pomočjo input-output analiz (Richter 1993), z relativno preprosto dedukcijo statičnih skupnih učinkov (Flam 1995) ali z teoretično zelo ambicioznimi in sofisticiranimi simulacijami s pomočjo dinamičnega multi-sektorskega modela splošnega ravnotežja (CGE model) s strani Keuschnigg-Kohlerja (1996).

Čeprav se makro model in mikro (CGE) model razlikujeta tako v svojih teoretičnih izhodiščih kot vključevanju učinkov integracije, obe vrsti analiz kažeta na pozitivne integracijske učinke po včlanitvi v Evropsko unijo. Medtem ko simulacije makro modela poudarjajo kratkoročne in srednjeročne učinke, pa rezultati CGE modela kažejo na dolgoročno uravnotežen rezultat članstva v Evropski uniji. V makro modelu je kratkoročno neravnotežje na trgu delovne sile (fenomen nezaposlenosti) eksplicitno vključeno, medtem ko CGE model predpostavlja polno zaposlenost tako na kratki kot dolgi rok.

Učinki integracije kot posledice vzpostavitve skupnega trga v Evropski uniji 12 članic v letu 1993 so na Avstrijo vplivali v več fazah. Najprej kot na zunanjo (EFTA članica; EEA članica) državo in potem končno kot na članico Unije. Naslednji ekonomski integracijski učinki, povzeti iz ekonomske teorije so bili uresničeni v modelnih simulacijah za Avstrijo:

1. vzpostavitev notranjega trga v Evropski uniji leta 1993 je že imelo pozitiven učinek tudi na zunanje države (*EFTA države*) preko običajnih "spil-over" učinkov povečanega izvoznega povpraševanja zaradi vpliva notranjega trga na gospodarsko rast v državah Evropske unije, predvidenega v "Cecchinijevem" poročilu

(Catinat et al. 1988). Te pasivne učinke je zajela makromodelska simulacija Breussa in Schebecka (1989, 1991) za Avstrijo. Takojšni pozitivni učinek na avstrijski družbeni proizvod je bil za leto 1993 ocenjen na 0,3% točke, srednjeročni učinek notranjega trga pa naj bi prispeval h kumulativnemu dvigu družbenega proizvoda do leta 2000 v višini 1,7% točke (Breuss 1996a, Tabela 9a). Poleg dohodkovnega vpliva naj bi Avstrija, ob vztrajanju na vezavi svoje valute na DEM, imela koristi tudi zaradi znižanja cen v Evropski uniji. To naj bi privedlo preko znižanja uvoznih cen k znižanju cen na drobno za kumulativni 2% točki do leta 2000.

2. Sodelovanje v *Evropskem gospodarskem prostoru* (EEA) kot članici EFTE z letom 1994, je v simulaciji dalo dodatni integracijski učinek, saj naj bi se pravni okvir Evropskega gospodarskega prostora (dve tretjini "acquis communautaire" prava Evropske skupnosti že prenesenega v nacionalno zakonodajo) uskladi s pravnim okvirom notranjega trga še posebej na področju harmonizacije konkurenčne zakonodaje. Ta dodatni EEA učinek je sicer zelo skromen (s pričetkom 1994 0,1%, 0,2% na dodatni realni družbeni proizvod do leta 2000; Breuss-Schebeck 1991; Breuss 1996a, Tabela 9a). Vendar vzpostavitev EEA notranjega trga pomeni tudi večjo konkurenco, kar naj bi prineslo znižanje cen na drobno s kumulativnim indeksom 1,7% točke do leta 2000.

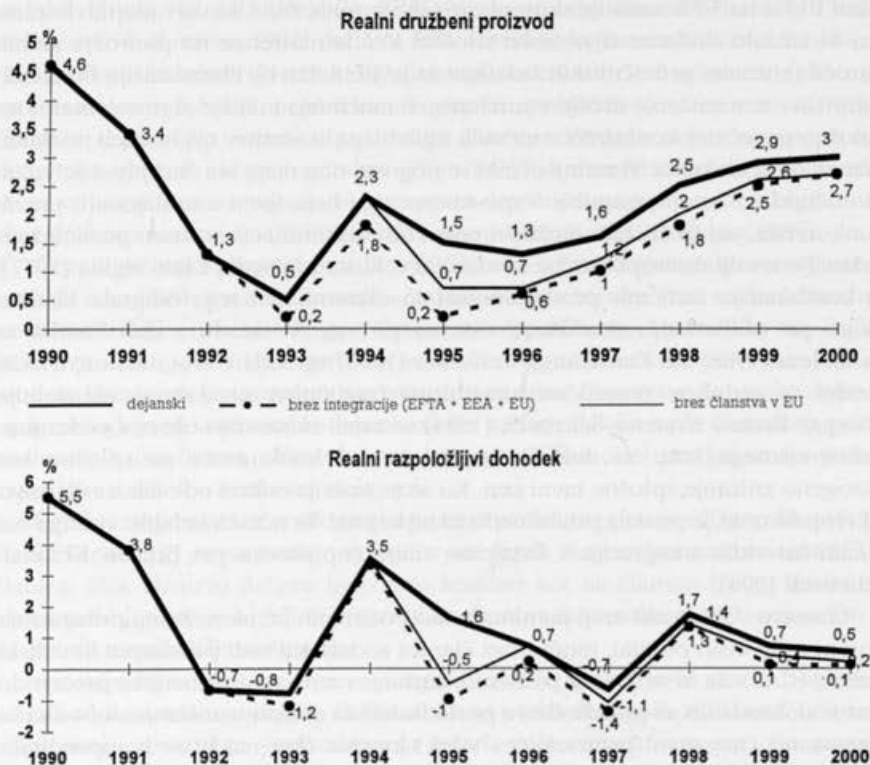
3. *Članstvo v Evropski uniji* je dalo dejanske integracijske učinke. Sodelovanje v carinski uniji Evropske unije pomeni znižanje uvoznih carinskih stopenj v Avstriji s cca 10,5% na 5,7% zunanje skupne carinske stopnje EU. Ukinitev mejnih kontrol naj bi znižalo dodatne trgovinske stroške. Več konkurence na področju javnih naročil (znižanje proračunskih izdatkov za javne nabave), liberalizacija finančnih trgov (in s tem znižanje stroškov zunanjega financiranja in nižje obrestne mere) ter splošno povečanje konkurence na vseh trgih blaga in storitev naj bi imeli pozitivni učinek na potrošnika. Ti zadnji učinki se pogosto omenjajo kot "supply-side" učinki - učinki na strani ponudbe. Vzpostavitev trga brez meja z usklajenimi pravili konkurence, naj bi znižalo možnost cenovne diskriminacije s strani posameznih držav. Po teoriji monopolistične konkurence, ki sta jo uvedla Dixit-Stiglitz (1977), je kombinacija različnih produktivnosti in ekonomij obsega odigrala ključno vlogo pri oblikovanju značilnosti notranjega trga. V skladu z deli Smitha in Venablesa (1988) sta Keuschnigg in Kohler (1996) vgradila v svoj dinamični CGE model te sodobne teoretične značilnosti (različnost produktov, ekonomije obsega). Breuss-Kratena-Schebeck (1994) so zajeli ekonomije obsega preko produktivnostnega šoka za delo in kapital in več konkurence na splošno kot eksogeno znižanje splošne ravni cen. Ko se je Avstrija enkrat odločila za članstvo v Evropski uniji, je postala privlačnejša za tuj kapital. Ta učinek se lahko razlaga kot dinamični vidik integracije v Evropsko unijo (upoštevati pri Breuss-Kratena-Schebeck 1994).

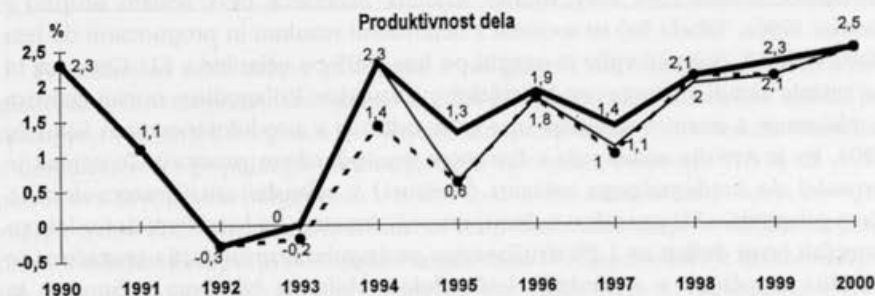
Članstvo v Evropski uniji pa nima samo pozitivnih učinkov. Poleg prilagajanja skupni trgovinski politiki, mora nova članica sodelovati tudi pri skupni kmetijski politiki (CAP). Za Avstrijo je to pomenilo znižanje ravni cen za kmetijske proizvode (kar je dobrodošlo za potrošnike) s posledicami za ustrezno znižanje dohodka in blagostanja (negativni proizvajalčev višek) kmetov (kar naj bi se kompenziralo delno s transferji iz EU in delno z avstrijskimi notranjimi transferji). Dodatno

Avstrija, kot ena izmed bogatejših držav v EU, izgublja dohodek zaradi svojih neto transferjev v proračun Unije. Poleg pričakovanih teoretičnih učinkov je bilo potrebno v simulacijske modele vgraditi tudi obe pričakovani spremembi (vpliv na kmetijski sektor) ter proračunski vpliv (v makro-model Breuss- Kratena- Schebeck 1994; v izračun blagostanja Flam-a (1995) ter v CGE model Keuschnigga in Kohlerja 1996).

V simulaciji Breuss- Kratena- Schebeck (1994; Breuss 1996a, Tabela 9a) so dodatni učinki integracije v EU predstavljali povečanje družbenega proizvoda za 0,8% v letu 1995, do leta 2000 pa kumulativno 2,8%. Keuschnigg in Kohler (1996) sta v svoji simulaciji ugotovila dolgoročni učinek na družbeni proizvod v višini 1,9% (in vpliv na povečanje blagostanja za 1,2%). Flam (1995) je izračunal zelo majhen skupni neto pozitivni dolgoročni učinek za Avstrijo v višini 0,08% družbenega proizvoda (primerjano z 0,86 za Finsko ter 0,22% za Švedsko). Po makro-modelskih simulacijah, naj bi se nivo drobnoprodajnih cen znižal na kratki rok s prilagoditvijo na CAP režim in, kot posledica večje konkurence, naj bi se splošni nivo indeksa cen na drobno znižal za 1,8%, kar naj bi pomenilo znižanje cen za 3,3% v letu 2000 (Breuss- Kratena- Schebeck 1994; Breuss 1996, Tabela 9a). Keuschnigg in Kohler (1996) sta izračunala dolgoročno znižanje cen za samo 1,2%.

Slika 1: Simulirani učinki integracije za Avstrijo

Če se sešteje pasivne integracijske učinke kot EFTA članice (1993) in učinke aktivnega sodelovanja najprej v EEA (1994) in potem v EU (po 1995), se za Avstrijo ugotavljajo podobni integracijski učinki kot jih je v primeru EU-12 simulirala Evropska komisija v Cecchini poročilu (glej Catinat et al 1988). Cecchini poročilo je ocenjevalo, da bo notranji trg prispeval k povečanju realnega družbenega proizvoda za 4,5% po šestih letih. Glede na seštevek vseh učinkov integracije od leta 1993, naj bi Avstrija dosegla 4,7% povečanje do leta 2000 (Breuss 1996a, Tabela 9a). Podobno naj bi se nivo cen v EU znižal za 6,2% in za 7% v Avstriji. Pričakovani celotni učinki za Avstrijo, izračunani s pomočjo makro modelov simulacije (Breuss-Schebeck 1989 1991; Breuss- Kratena- Schebeck 1994; sešteto skupno v Breuss 1996a, Tabela 9a) so soočeni z dejanskimi rezultati in prognozami do leta 2000 v Sliki 1. Največji vpliv je opaziti po letu 1995 po včlanitvi v EU. Cene naj bi se znižale zaradi znižanja cen kmetijskih proizvodov. Prilagoditev novim izzivom konkurence s strani notranjega trga se je odrazila v produktivnostnem šoku že 1994, ko je Avstrija sodelovala v Enotnem gospodarskem prostoru. Ta učinek je privedel do kratkoročnega znižanja (zvišanja) v zaposlenosti (brezposelnosti). Neto prispevki v EU proračun in kompenzacije kmetom za izgubljeni dohodek, so povečali javni deficit za 1,3% družbenega proizvoda. Konsolidacija proračuna je ublažila ta učinek v naslednjih letih. Položaj bilance tekočega računa se je

poslabšal po eni strani pa zaradi neto transferjev v EU, po drugi strani zaradi povečanega vstopa konkurentov iz EU na avstrijski trg.

Realnost življenja male države v Evropski uniji

Politična in ekonomska moč v EU

Evropska unija (od leta 1995 - EU 15) sestoji iz štirih velikih držav glede na delež prebivalcev v celotni EU (Francija, Italija, Nemčija in Velika Britanija), ene srednje velike (Španija) in desetih malih držav. Od štirih velikih je združena Nemčija daleč največja z 22% celotnega prebivalstva EU. Druge tri velike države imajo deleže okrog 15-16% (Tabela 1). Španija ima 10% EU prebivalcev. Male države so udeležene različno: od 0,1% (Luksemburg) do 4,1% (Nizozemska). Podobna razmerja lahko ugotovimo tudi pri razvrščanju po deležu absolutnega družbenega proizvoda.

Tabela 1: politična in gospodarska moč v evropski uniji

	Sedeži v komisiji	Glasovi v svetu		Glasovi v Evropskem parlamentu		Prebivalstvo		Družbeni bruto proizvod	
		Delež v %		Delež v %		Delež v %		Delež v %	
Belgija	1	5	5,7	25	4,0	10,1	2,7	196,0	3,0
Danska	1	3	3,4	16	2,6	5,2	1,4	104,4	1,6
Nemčija	2	10	11,5	99	15,8	81,5	21,9	1556,8	24,2
Grčija	1	5	5,7	25	4,0	10,4	2,8	118,4	1,8
Španija	2	8	9,2	64	10,2	39,2	10,6	518,8	8,1
Francija	2	10	11,5	87	13,9	58,0	15,6	1076,5	16,7
Irska	1	3	3,4	15	2,4	3,6	1,0	57,4	0,9
Italija	2	10	11,5	87	13,9	57,3	15,4	1036,8	16,1
Luksemburg	1	2	2,3	6	1,0	0,4	0,1	11,9	0,2
Nizozemska	1	5	5,7	31	5,0	15,4	4,1	284,3	4,4
Avstrija	1	4	4,6	21	3,4	8,0	2,2	155,5	2,4
Portugalska	1	5	5,7	25	4,0	9,9	2,7	115,2	1,8
Finska	1	3	3,4	16	2,6	5,1	1,4	84,5	1,3
Švedska	1	4	4,6	22	3,5	8,8	2,4	153,5	2,4
Velika Britanija	2	10	11,5	87	13,9	58,5	15,8	971,7	15,1
EU-15	20	87	100,0	626	100,0	371,4	100,0	6441,7	100,0

Formalno so male države zastopane z več glasovi kot bi bilo proporcionalno glede na njihovo velikost. Avstrija ima le 2,2% celotnega prebivalstva EU, vendar je zastopana v Svetu s 4,6% glasov in v Evropskem parlamentu s 3,4% sedeži. Nemčija z desetkrat večjo populacijo od avstrijske, je zastopana v Svetu z 11,5% od vseh glasov in v Evropskem parlamentu z 15,8%. To demokratično odstopanje je mnogo večje v Svetu kot v Parlamentu. Z ozirom na povečevanje Unije, z vključevanjem držav Vzhodne Evrope, je medvladna konferenca (IGC) pristopila k spreminjanju teh institucij. Od desetih vzhodnih in srednje evropskih držav so vse majhne, z izje-

mo Poljske in Romunije. Taka situacija bi lahko ovirala proces odločanja v Svetu. V vsaki zadevi, kjer se zahteva večinsko glasovanje, bi lahko skupina malih držav blokirala odločitev. Medvladna konferenca, rezultati katere bodo objavljeni v novi Amsterdamski pogodbi, je odločitev o institucionalnih spremembah odložila do vstopa prvih vzhodno-evropskih držav (Griller et al. 1997,10).

Večina (devet) članic EU so bogate države z nadpovprečnimi stopnjami dohodka (merjeno z družbenim proizvodom na prebivalca, prilagojenim s kupno močjo; glej Tabelo 2). Najrevnejše države, tako imenovane kohezijske države, so Grčija, Portugalska, Irska in Španija. Finska in Velika Britanija sta rahlo nad povprečjem. Med velikostjo države in njenim bogastvom ni nobene sistematske korelacije. Luksemburg je hkrati najmanjša in najbogatejša članica EU. Nemčija, največja med članicami, je po združitvi zgubila svojo prejšnjo pozicijo glede na dohodek, a je še vedno ena izmed bogatejših članic. Leta 1990 je bila Nemčija druga najbogatejša država v Uniji, leta 1995 pa je zasedla peto mesto. V času svojih prvih treh povečanj je Evropska unija, z izjemo Danske in Velike Britanije, včlanjevala revnejše države (Irska v 1973, Grčija v 1981, Portugalska in Španija 1986). Le četrto povečanje je obogatilo Unijo, zaradi treh bogatih držav, ki so se včlanile. Medtem ko sta Finska in Švedska zgubili svoj položaj zaradi dramatične recesije po odpiranju Vzhodne Evrope v letu 1989 (njihov položaj je zdrsnil s petega in tretjega mesta v 1990 na 11 in 10 do leta 1995), je Avstrija zadržala četrto mesto v Uniji.

Tabela 2: Prispevki v proračun EU 1995

	Neto prispevek					Družbeni bruto proizvod na prebivalca		
	Skupno mio ECU	ECU na prebiv.	Rank	% od DP	Rank	kupna moč ECU	EU-15 -100	Rank
Belgija	311,2	30,6	(8)	0,15	(8)	19340	112,1	(3)
Danska	-305,7	-58,6	(11)	-0,23	(11)	19960	115,6	(2)
Nemčija	13431,0	164,6	(1)	0,73	(1)	19070	110,5	(5)
Grčija	-3488,9	-333,0	(14)	-3,99	(14)	11320	65,6	(15)
Španija	-7218,1	-184,0	(12)	-1,69	(12)	13230	76,7	(13)
Francija	1727,2	29,6	(9)	0,15	(9)	18520	107,3	(6)
Irska	-1886,9	-526,8	(15)	-3,84	(15)	16020	92,8	(12)
Italija	614,1	10,7	(10)	0,07	(10)	17770	103,0	(8)
Luksemburg	44,8	110,6	(4)	0,34	(6)	29140	168,8	(1)
Nizozemska	2004,7	129,7	(2)	0,66	(2)	18390	106,5	(7)
Avstrija	905,1	112,9	(3)	0,51	(5)	19320	111,9	(4)
Portugalska	-2381,1	-241,8	(13)	-3,09	(13)	11620	67,3	(14)
Finska	164,6	32,3	(7)	0,17	(7)	16550	95,9	(10)
Švedska	937,3	105,5	(5)	0,53	(4)	17390	100,8	(9)
Velika Britanija	4720,2	80,7	(6)	0,56	(3)	16580	96,1	(11)

Viri: Court of Auditors Report 1995, November 12, 1996; Eurostat

Evropska unija je solidarnostna zveza, kar pomeni, da morajo bogatejše države pomagati revnejšim doseči podoben življenjski standard na dolgi rok. Preko enotnih pravil regionalne in strukturne politike dobijo revnejše države več sredstev kot bogatejše. Ob enaki dolžnosti prispevanja v proračun EU (približno 1,5% družbenega proizvoda) ta proces delitve dohodka znotraj EU pomeni, da je neto prispevni vzorec negativno odvisen od družbenega proizvoda ($R = -0,63$) - Tabela 2. Nemčija je največja neto dajalka na prebivalca, Irska največja neto prejemnica. Avstrija in drugi dve novi državi članici so neto dajalke v višini cca 1/2 % GDP-ja (Avstrija in Švedska) oz. 1/4% v primeru Finske.

2. Po neto transferjih v proračun EU v letu 1995 v višini 13,5 mlrd ATS (0,6% GDP), je neto prispevek Avstrije v letu 1996 bil le 3,4 mlrd. ATS (0,1%). Razlog temu so zamude transferjev iz Unije v Avstrijo iz naslova enotne kmetijske politike in regionalne politike. Za leto 1997 se spet pričakuje dvig neto transferjev na 12,5 mlrd ATS. K tem neto transferjem (ki proporcionalno tudi slabšajo bilanco tekočega računa) je potrebno dodati še povečane notranje proračunske stroške. Stroški za avstrijski proračun sestojijo iz bruto prispevka v proračun EU v višini 1% družbenega proizvoda (GDP), v letu 1995 približno 23,6 mlrd ATS in 25,5 mlrd ATS v letu 1996, in tranzicijskih plačil kmetom za kompenziranje njihovih izgub dohodka. Transferji iz Bruslja pa ne razbremenijo proračuna, saj so namenjeni direktno kmetijskemu sektorju in regijam. Celotna obremenitev, ki jo prinaša članstvo v EU, za skupni državni proračun pomeni 48,8 mlrd ATS (ali 1,9% GDP) v letu 1995, 28,4 mlrd ATS (1,2% GDP) za leto 1996 ter približno 35 mlrd ATS v letu 1997.

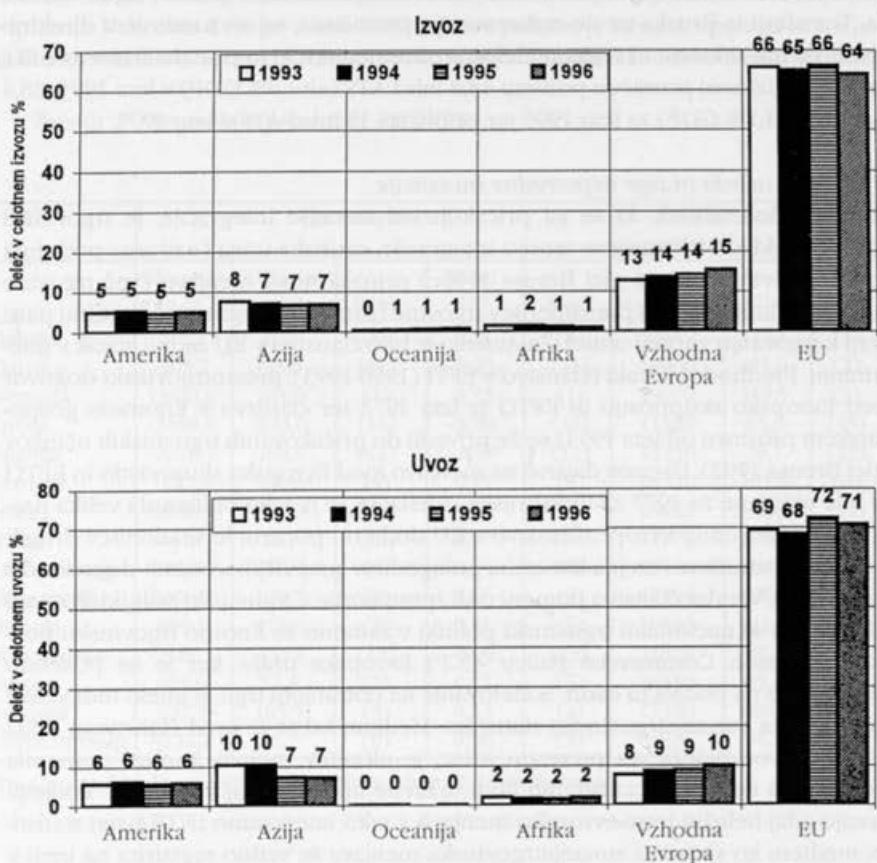
Trgovinski učinki in tuje neposredne investicije

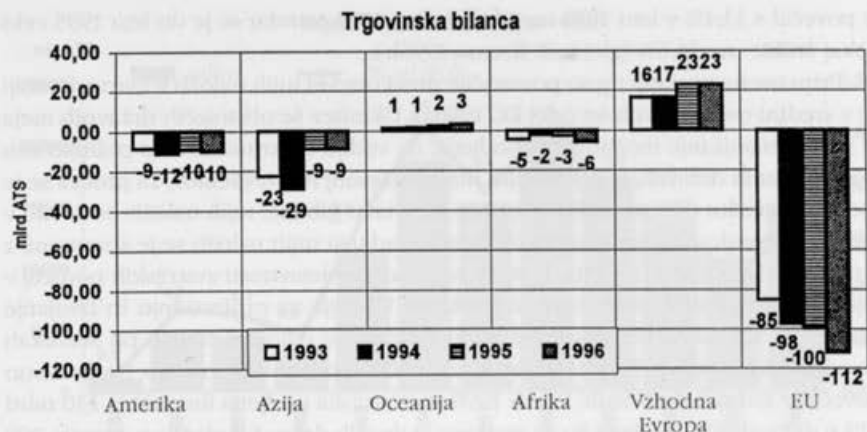
Najbolj viden učinek, ki se ga pričakuje od tesnejše integracije, je trgovinski učinek. V skladu z Vinerjevo teorijo integracije, carinska unija (oziroma podobna prosto-trgovinska cona; glej Breuss 1996c) prinaša novo menjavo (več trgovine med članicami unije) in preusmeritev trgovine (premik od trgovanja s tretjimi partnerji k trgovanju znotraj unije). Za Avstrijo je bilo članstvo v EU zadnji korak v integriranju. Predhodni koraki (članstvo v EFTI (1960-1993), prostotrgovinski dogovor med Evropsko skupnostjo in EFTO iz leta 1972 ter članstvo v Enotnem gospodarskem prostoru od leta 1994) so že privedli do pričakovanih trgovinskih učinkov (glej Breuss 1992). Uvozne dajatve na menjavo med Evropsko skupnostjo in EFTO so bile ukinjene že 1977 za industrijske izdelke in se je tako oblikovala velika prosto-trgovinska cona Evrope. Članstvo v EU dodatno pomeni le še ukinitve drugih trgovinskih stroškov (mejna kontrola, prilagoditev prej višjih uvoznih dajatev nižji ravni v EU). Vendar članstvo pomeni tudi spremembe v trgovinski politiki. Pomeni odpovedati se nacionalni trgovinski politiki v zameno za Enotno trgovinsko politiko (Common Commercial Policy -CCP) Evropske unije, kar je še posebno pomembno na področju carin. Sodelovanje na notranjem trgu je imelo tudi velike posledice za zunanjetrgovinsko statistiko. Medtem ko se je pred članstvom v EU uvoz in izvoz beležil ob prestopu meje, je ukinitve mejnih kontrol pomenila prenos tega dela s specializiranih ljudi državne uprave nazaj v podjetja. Podjetja morajo zdaj beležiti intra-evropsko menjavo v tako imenovano INTRA-stat statistiko, medtem ko se prava zunanjetrgovinska menjava še vedno registrira na meji v

tako imenovano EXTRA-stat trgovinsko statistiko. Ta prehod je pomenil veliko zamujanje pri objavi podatkov o zunanji trgovini v Avstriji, kar je povzročilo zamudo tudi pri izračunih nacionalne statistike (National Account Statistics), posebno pomembne zaradi podatkov o družbenem proizvodu. Poleg tega je potrebno biti previden v primerjanju podatkov iz prejšnjih zunanjetrgovinskih statistik in sedanje, zaradi spremembe v metodologiji zajemanja podatkov.

V primerjavi s teorijo, kjer se poskuša izolirati posamezne učinke integracije, v realnosti vplivajo na dejanske gospodarske rezultate zelo različni dejavniki. V obdobju vzpostavljanja notranjega trga v Evropski uniji je prišlo do enkratnega zgodovinskega dogodka, razpada komunizma in s tem povezanim odpiranjem Vzhodne Evrope. Prav tako se v modelih simulacij običajno predpostavlja nespremenjene valutne tečaje: v obdobju vključevanja Avstrije v Evropsko unijo je evropski monetarni sistem (EMS) prišel pod velik pritisk, ki je rezultiral v devalvaciji številnih valut, vključenih v EMS, še posebej valut južnih držav članic. Tudi ti učinki so vplivali tako na evropske kot tudi na avstrijske zunanjetrgovinske vzorce.

Slika 2: Regionalna struktura avstrijske zunanjetrgovinske menjave

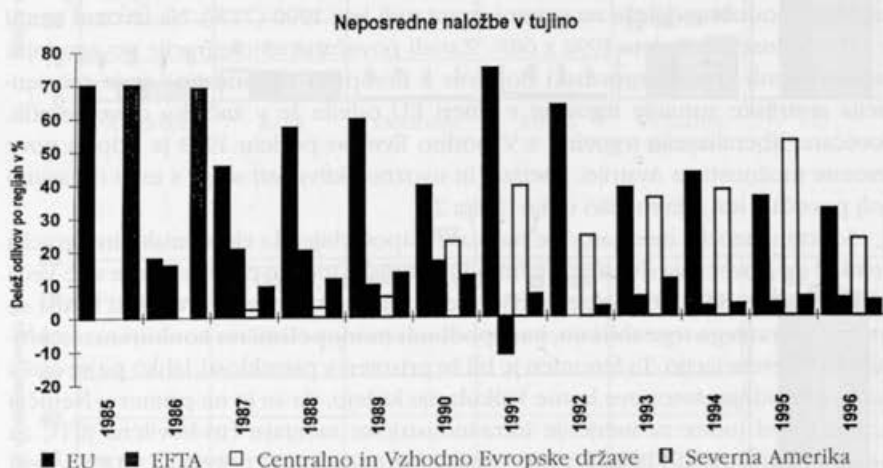
Zaenkrat avstrijsko članstvo v Evropski uniji ni privedlo do pomembnejšega premika zunanjetrgovinske menjave v smeri EU. Upoštevajoč že navedene statistične probleme, povezane z vključevanjem v notranji trg, pridemo do naslednjih zaključkov: medtem ko se izvozni deleži praktično niso spremenili glede na leto 1993 (v letu 1995 je 66% vsega izvoza šlo na trg EU-14; v letu 1996 pa 64%), so se uvozni deleži povečali na 72% v letu 1995 in 71% v letu 1996. Ta asimetrija je bila v večji meri odraz devalvacije avstrijske valute glede na glavne valute EU (še posebej glede na liro in na funt) kot pa integracije (višja stopnja uvozne penetracije zaradi prostega dostopa do avstrijskega trga). Rezultat takih gibanj je poslabšanje trgovinske bilance v menjavi z EU po letu 1993. Če se ozremo v bližnjo zgodovino, najdemo podobne deleže na uvozni strani tudi leta 1990 (71%). Na izvozni strani je bil vrh dosežen že leta 1992 z 68%. Zaradi povečane re-integracije po zgodnjih sedemdesetih (prostotrgovinski dogovor z Evropsko skupnostjo) se je reorientacija avstrijske zunanje trgovine v smeri EU odvila že v začetku devetdesetih. Povečana liberalizacija trgovine z Vzhodno Evropo po letu 1989 je odprla nove izvozne možnosti za Avstrijo. Izvozne in uvozne aktivnosti so se s temi državami bolj povečale kot z Evropsko unijo (Slika 2).

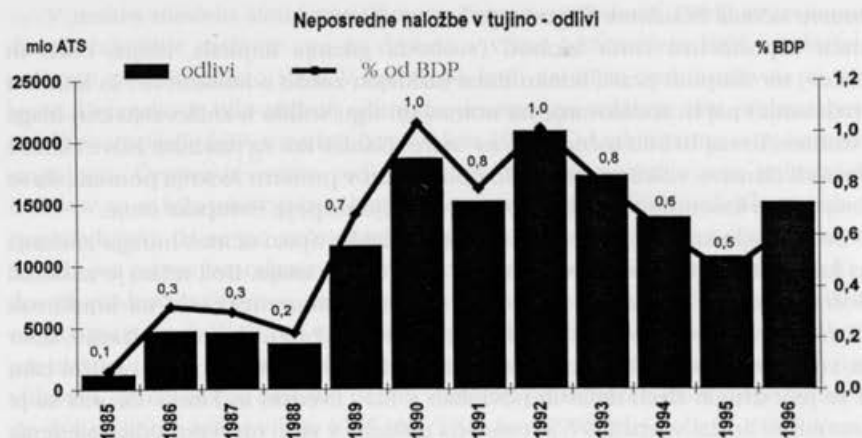
Sodobna teorija mednarodne menjave napoveduje, da ekonomska integracija privede do povečanja dvosmerne intra-industrijske menjave. Razlogov je več: večji trg dovoljuje podjetjem boljše koriščenje ekonomij obsega, potrošniški okusi se znotraj notranjega trga zbližajo, kar spodbudi monopolistično konkurenco s produktno diferenciacijo. Ta fenomen je bil že prisoten v preteklosti, lahko pa se ojača tudi v prihodnje. Avtorjeve lastne kalkulacije kažejo, da se je na primer v Nemčiji Grubel-Lloyd index za merjenje intra-industrijske menjave (tri-številčne SITC za menjavo industrijskih izdelkov z Evropsko skupnostjo-12) povečal z 43,8% v letu 1970 na 55,8% v letu 1991 in se postopoma ustalil na cca 54%. V Avstriji se je ta index dvignil s 34,7% v letu 1970 na 42,6% v letu 1994 in 41,3% v letu 1995. Za Finsko je indeks intra-industrijske menjave sicer nižji, vendar se je v tem obdobju podvojil (z 11,9% v letu 1970 na 24% v letu 1995). Na Švedskem povečanje inter-industrijske menjave ni bilo tako očitno kot v primeru Avstrije in Finske. Indeks se

je povečal s 33,4% v letu 1970 na 38,6% v letu 1973, vendar se je do leta 1995 celo nekaj znižal - na 36,6% (glej tudi Breuss 1996b).

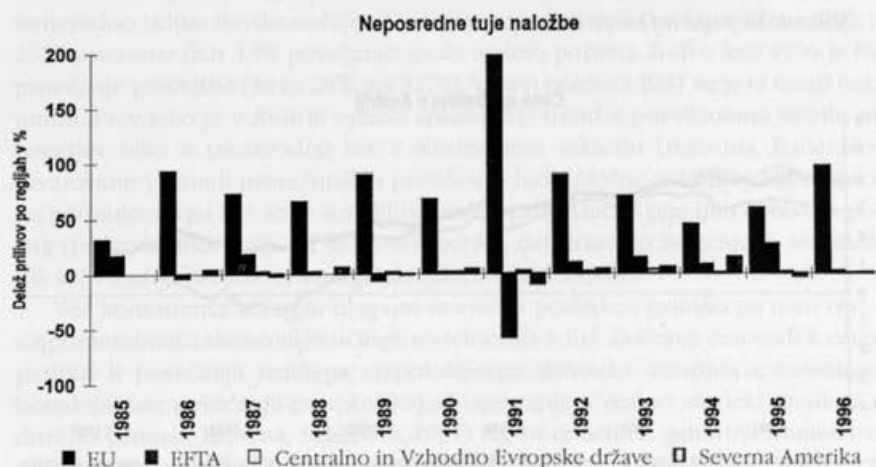
Priprave na notranji trg so povzročile pravi razcvet tujih naložb v Evropski uniji že v sredini osemdesetih let (glej EC 1996a). Ukinitev še obstoječih državnih meja in s tem zmanjšanje možnosti za podjetja, da vodijo diskriminatorno politiko cen v posameznih državah, je povzročilo niz združevanj in prevzemov. Ta proces se je ustavil v začetku devetdesetih. V Avstriji se je tako gibanje tujih naložb ponovilo v začetku devetdesetih let. Predhodni trend upadanja tujih naložb se je spremenil z vstopom v EU (Slika 3). V letu 1996 so se povečale dejavnosti avstrijskih podjetij v tujini, hkrati pa je Avstrija postala privlačna lokacija za proizvodnjo in izvajanje storitev in je tako pritegnila nove neposredne tuje naložbe. Sodeč po številkah avstrijske nacionalne banke se je obseg tujih neposrednih naložb pomembno povečal v zadnjih dveh letih. V letu 1996 so avstrijska podjetja investirala 130 mlrd ATS v državah EU, medtem ko so podjetja iz drugih držav EU vložila v Avstrijo 200 mlrd. Delež naložb v EU v celotnih naložbah navzven (outward FDI) je dosegel 45,4%, delež EU naložb v celotnih neposrednih tujih naložbah v Avstrijo pa 70,5%. Medtem ko je obseg naložb v smeri EU stagniral, se privlačnost Avstrije kot lokacije odraža v pomembnem povečanju deleža EU podjetij v celotnih investicijah s 60% v letu 1994 na 70,5% v letu 1996.

Slika 3a: Avstrijske tuje neposredne naložbe

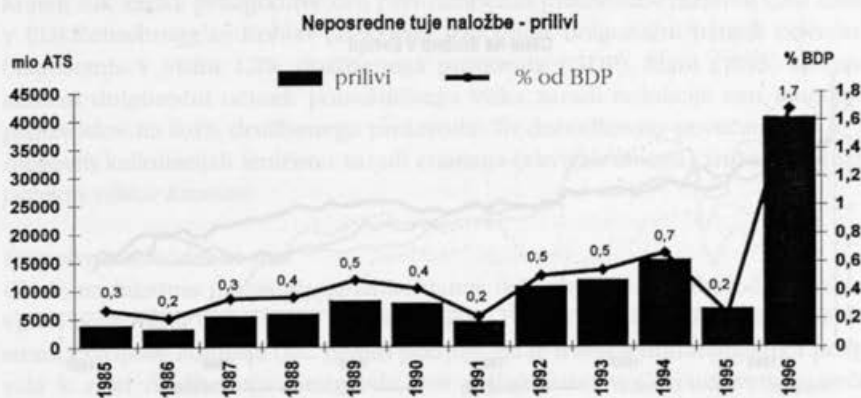

Slika 3b: Neposredne tuje naložbe v Avstriji

211

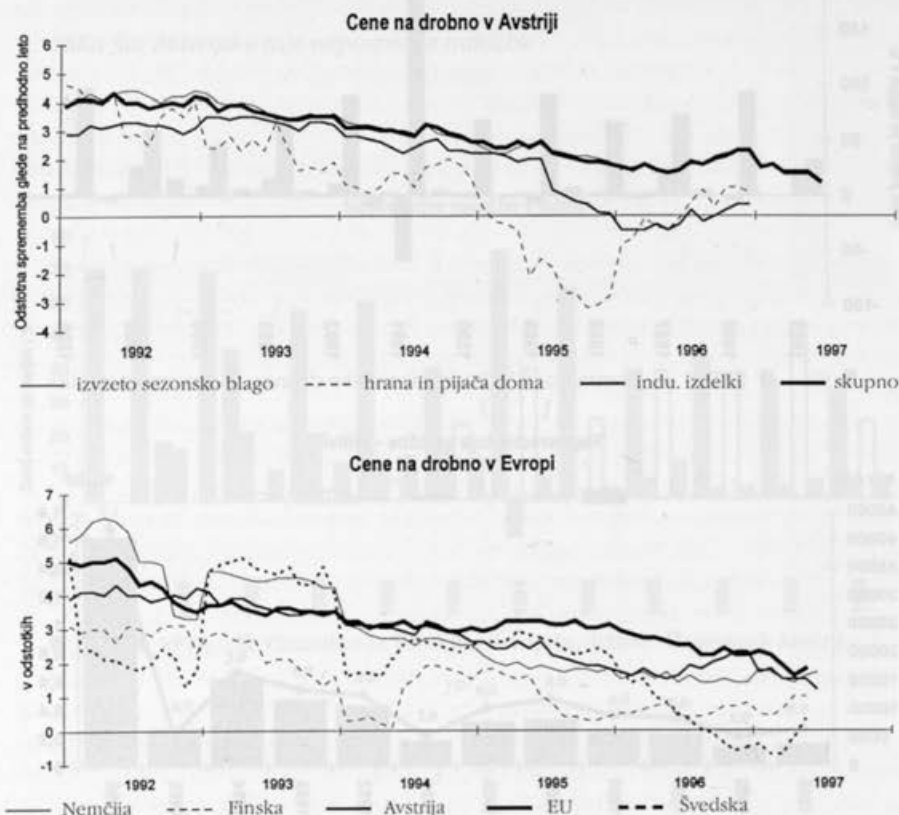

Cenovni učinek in učinek blagostanja

Zaradi vzpostavitve štirih svobod (svoboda gibanja kapitala, blaga, oseb in storitev) ter skupnih pravil konkurence (usklajen zakon o konkurenci in kontroli združevanja) naj bi sodelovanje na notranjem trgu vodilo k zniževanju cen blaga in storitev. To naj bi bilo točno tako za "stare" članice kot za novinke. Nove članice čaka tudi članstvo v Skupni kmetijski politiki, kar v primeru Avstrije pomeni, da se morajo cene kmetijskih izdelkov spustiti na nižjo stopnjo Evropske unije.

Če se pogleda novejša gibanja inflacije, se lahko opazi učinek hitrega znižanja cen kmetijskih proizvodov po vključitvi v Evropsko unijo. Bolj težko je zaslediti splošno znižanje cen zaradi povečane stopnje konkurence, celo na kratki rok (Slika 4). Seveda je vedno težko odkriti ex-post različne razloge za inflacijo, inter alia, večjo stopnjo konkurence. Avstrijski indeks cen na drobno se ni znižal tako kot se je v drugih dveh državah novinkah v EU - Švedski in Finski. Čeprav se je pomembno znižal v letu 1997, je cenovna inflacija v večji meri posledica sledenja Nemčiji, kar pa je neposredna posledica valutne politike, ki jo Avstrija izvaja od leta 1981. Fiksna vezava šilinga na marko logično vodi k takim posledicam.

Slika 4: Stopnje inflacije v Evropi

V makro modelu simulacije (Breuss, Kratena, Schebeck 1994) se je napovedovalo takojšnje znižanje cen na drobno v višini 1,8% za leto 1995 ter dodatno znižanje za 0,5% za leto 1996. V nadaljnjih letih naj bi se cene zniževale za 1/4% letno. Dejansko je bilo najbolj očitno in dramatično znižanje cen prehrabnenih izdelkov in pijače (-3% v zadnji četrtini leta 1995). Od takrat cene v tej kategoriji stagnirajo. Čeprav je prišlo tudi do pomembnega znižanja cen industrijskih izdelkov, to ni bilo tako opazno kot so bile cene hrane. Makro modelske simulacije napovedujejo, da se po začetnem cenovnem šoku trend zniževanja cen izgubi. Seveda se postavi vprašanje ali se bodo morda močni konkurenčni pritiski na drugih področjih (storitve, proizvodnja) čutili šele srednje- in dolgoročno. Glede na gibanje potrošniških cen v Nemčiji v določenih segmentih (cene prehrabnenih proizvodov, cene industrijskih izdelkov) ob uvedbi notranjega trga, analize predvidevajo, da naj bi bili cenovni učinki v Avstriji po vstopu v EU v razponu od 1/2 do 3/4 odstotne točke v letu 1995 in 1/2% v letu 1996 (glej Poland 1996). Vendar lahko ta izračun podcenjuje dejanski učinek notranjega trga, ker izključuje učinke v Nemčiji.

Indikator povečanega pritiska konkurence po vstopu v notranji trg je tudi nenavadno veliko število stečajev. Močno je naraslo število stečajev v letu 1995, na 2557 primerov (kar 43% povečanje glede na leto poprej). Tudi v letu 1996 je bilo povečanje precejšnje (še za 28%, na 3270). V prvi polovici 1997 se je ta trend nekaj umiril. Prav tako je v Avstriji opaziti splošni EU trend k povečanemu številu managerjev tako v proizvodnji kot v storitvenem sektorju (trgovina, bančništvo, zavarovanje). Zaradi proračunskih pritiskov, a tudi splošne tendence liberalizacije na notranjem trgu EU, se je sprožil postopek privatizacije številnih državnih podjetij (jeklarska industrija od leta 1987, banke, del državnih železnic in telekomunikacij v zadnjem času ter energetski sektor v letu 1998).

Več konkurence na trgih blaga in storitev s posledico pritiska na nivo cen, je najpomembnejši ekonomski učinek sodelovanja v EU. Znižanje cen vodi k ceteris paribus k povečanju realnega razpoložljivega dohodka, oziroma z teoretičnim besednjakom, povečanju potrošniškega blagostanja. V makro modelu simulacij na drobno (Breuss, Kratena, Schebeck 1994) naj bi ta učinek generiral kumulativni 2,5% povečanje realnega razpoložljivega dohodka. Najmočnejši naj bi bil vpliv na kratek rok zaradi prilagoditve cen prehrabnenih proizvodov nižjemu CAP nivoju v EU. Keuschnigg in Kohler (1996) sta izračunala dolgoročni učinek povečanja blagostanja v višini 1,2% družbenega proizvoda (GDP). Flam (1995) ocenjuje statični dolgoročni učinek potrošniškega viška zaradi redukcije cen kmetijskih proizvodov na 0,4% družbenega proizvoda. To dohodkovno povečanje pa je po njegovih kalkulacijah izničeno zaradi enakega (ekvivalentnega) znižanja proizvodnih stroškov kmetov.

Učinek na dohodek in rast

Glede na takratna pričakovanja lahko danes rečemo, da so kratkoročni pozitivni vplivi notranjega trga na rast bili precenjeni. Po eni strani, ex-post ocenjevanje s strani evropske komisije (EC 1996a) potrjuje, da je uvedba notranjega trga prispevala k rasti družbenega proizvoda, kot pričakovano v Ceccinijevem poročilu

(Catinat et al 1988). Po drugi strani pa se danes soočamo v Evropski uniji s počasnim gospodarskim razvojem in visoko nezaposlenostjo. Od kje naj bi prišel veliki impulz za rast? Predvsem od uresničitve "štirih svobod", še posebno od liberalizacije finančnih trgov. Najpomembnejši stimulans rasti naj bi prišel od tako imenovanih učinkov na strani ponudbe (supply-side effects), pod katerimi se predpostavlja več konkurence (in nižje cene) in boljše izkoriščanje ekonomij obsega (znižanje stroškov po enoti in dvig produktivnosti). Notranji trg je tako preusmeril prej tako modni trend pod geslom "majhno je lepo". Samo velika podjetja lahko preživijo tako ostro konkurenco znotraj notranjega, obenem pa še dodatno močno globalno konkurenco. Vendar manija združevanja ni evropska inovacija, ampak je prišla iz Združenih držav v zgodnjih osemdesetih letih. Povečane združevalne dejavnosti imajo vrsto makro-ekonomskih posledic: ena je več investicij, posebno neposrednih tujih naložb preko meja, druga, ki je rezultat učinkov sinergije, pa je dvig produktivnosti z zniževanjem števila zaposlenih. Taki učinki so bili pričakovani v makro-ekonomskem modelu simulacije v EU (Catinat et al 1988) in v modelih za Avstrijo (Breuss-Schebeck 1989, 1991; Breus-Kratena-Schebeck 1994). Pričakovan je bil dvig produktivnosti na kratki rok. Drugi vir rasti za Avstrijo naj bi bila večja privlačnost za tuje investitorje. Več tujih neposrednih naložb naj bi vodilo k višji stopnji rasti družbenega proizvoda.

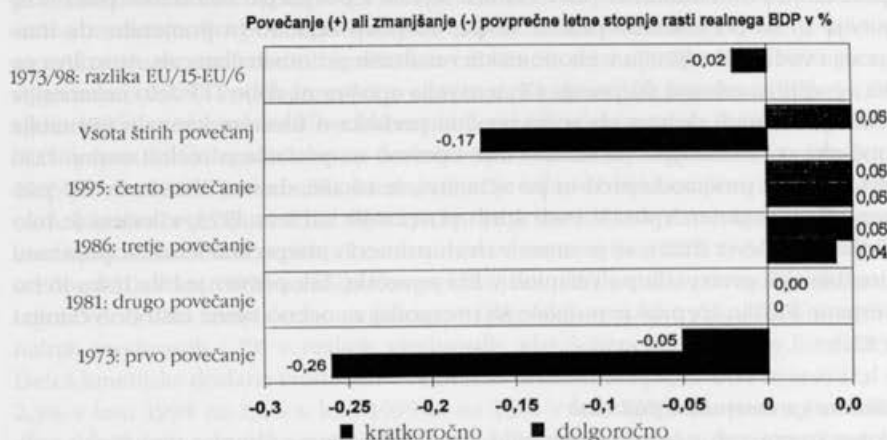
Čeprav so makro-modelske simulacije poskušale zajeti vse možne učinke notranjega trga, se zdi, da je čas na strani kratkoročnih učinkov. Medtem ko so skupni učinki na rast pri makro in mikro (CGE) simulacij podobne velikosti, zadnji napovedujejo učinke rasti samo na zelo dolgi rok, makro modeli pa kažejo na glavne impulze v zelo kratkem roku (glej Sliko 1). Dejansko se zdi, da so bili takojšnji negativni vplivi članstva v EU (neto transferji v EU proračun, stroški prilagajanja podjetij ob povečanem številu stečajev, pritiski na trg dela) več kot kompenzirani preko povečanega blagostanja zaradi cenejšega uvoza in nižjih cen hrane. Očitno se funkcioniranje notranjega trga odraža šele na srednji oziroma verjetneje na dolgi rok v povečanem potencialu rasti.

Poleg tega so se s podpisom Maastrichtske pogodbe članice EU zavezale k konvergenčnim kriterijem, vključno s članstvom v Ekonomski in monetarni uniji (EMU). Za večino članic - tudi Avstrijo - je to pomenilo zmanjševanje proračunskega deficita na predvidene 3% družbenega proizvoda. Ta simultana naloga konsolidacije proračunov v Evropi je vodila k zmanjševanju domačega povpraševanja in tako posledično do nižje realne rasti družbenega proizvoda.

Če se ozremo nazaj, lahko ocenimo, da so štiri povečanja Evropske unije imela zelo skromen oziroma zanemarljiv vpliv na gospodarsko rast v EU kot celoti (glej Sliko 5). Najprej si oglejmo vpliv na rast EU agregatov po različnih fazah razširitve. Potem pa si oglejmo učinke rasti znotraj posameznih novih članic v EU. Po prvem povečanju, ki je vključevalo Dansko, Irsko in Veliko Britanijo leta 1973, je bil prispevek k stopnji rasti EU močno negativen na kratki rok (razlika v povprečni stopnji rasti med EC-6 in tisto za EC-9 je bila -0.26% v obdobju med letom 1973 in 1980). Zaradi pospešene rasti Irske v zadnjih nekaj letih, ne nazadnje tudi zaradi velikih transferjev iz proračuna Evropske unije, je bil dolgoročni učinek prve širitve EU približno nevtralen. Drugo povečanje, z včlanitvijo Grčije leta 1981, je

bilo nevtravno tako na kratki kot dolgi rok. Razloga za to sta predvsem dva: Grčija je mala država, obenem pa je povprečni realni družbeni proizvod v Grčiji pod povprečjem Evropske unije v vsem obdobju grškega članstva.

Slika 5: Učinki na rast ob povečevanju EU

1. povečanje: Danska, Irska, Velika Britanija
2. povečanje: Grčija
3. povečanje: Portugalska, Španija
4. povečanje: Avstrija, Finska, Švedska

Tretje povečanje, ki je obsegalo Portugalsko in Španijo v letu 1986, je privedlo do povprečnega letnega povečanja stopnje rasti realnega družbenega proizvoda v EU-12 v primerjavi s povprečno stopnjo v EU-10 za 0,04% na kratki rok in 0,05% na dolgi rok. Učinki rasti podobno skromne velikosti so pričakovani tudi ob četrtem povečanju EU z vstopom Avstrije, Finske in Švedske. Na splošno lahko ugotovljamo, da so razširitve Evropske unije pomenile skromno povečanje ali pa zgolj nevtralni učinek rasti od leta 1973 naprej. Ta presenetljiv rezultat vključuje samo eno razširitev po uvedbi notranjega trga. Lahko bi se trdilo, da so predhodne razširitve samo povečale carinsko unijo EU, medtem ko je zadnja povečala notranji trg. Kljub temu ta rezultat, kakor koli je že preliminarren, potrjuje redke rezultate rasti oziroma dinamičen učinek Evropske integracije. Ena zadnjih analiz (Baldwin-Seghezza 1996) je z veliko težavo poskušala ugotoviti kanale, preko katerih bi Evropska unija lahko vplivala na rast. Njeni avtorji so predpostavljali, da je do rasti prišlo a) preko formacije fizičnega kapitala (investicije, spodbujene z integracijo) in/ali preko pridobivanja znanja (tehnološko stimulirana rast ob integraciji). Primeri prejšnjega se lahko najdejo v investicijski ekspanziji Irske, Portugalske in Španije v obdobjih njihovega včlanjevanja v EU. Precej težje je najti primere, ki bi potrjevali tehnološko vodeno rast.

Kako velik je bil vpliv na rast pri novih članicah od sedemdesetih let naprej? Baldwin-Seghezza (1996) ugotavljata, da je prvih šest članic imelo v povprečju

višjo stopnjo rasti produktivnosti kot je bila povprečna stopnja rasti produktivnosti za vse evropske države (merjeno kot skupna produktivnost faktorjev- total productivity growth: TPF- merilo tehnološko vodene rasti), medtem ko so imele članice EFTA sistematično nižjo rast produktivnosti, in celo večji pad v rasti TPF po letu 1975. Vstop Danske, Irske in Velike Britanije v EU je povezan s skokom v povečanju produktivnosti. Nove članice so bile v povprečju bile slabše pred včlanitvijo in so po včlanitvi postale boljše od povprečja. To bi pomenilo, da integracija vodi k izboljšanju v ekonomskih rezultatih pri novih članicah, ne vpliva pa na uspešnost celotne skupnosti. Ob tem velja upoštevati, da je TFP zelo nezanesljiv indikator, zaradi dejstva, da se za izračun podatka o fiksnem kapitalu uporablja podatke o investicijah. Če se zato raje opremo na podatke o realni stopnji rasti družbenega proizvoda pred in po včlanitvi, se izkaže, da ima članstvo v EU presenetljivo skromen vpliv. V vseh štirih povečanjih od leta 1973, v katera je bilo vključenih devet držav, se je samo v dveh primerih povprečna letna stopnja rasti družbenega proizvoda po včlanitvi v EU povečala. Tak primer je bila Irska in bo verjetno Finska (čeprav je mogoče še prezigodaj za oceno njene rasti po včlanitvi v EU).

Glavne spremembe v politikah

Poleg sprememb v trgovinski politiki zaradi uskladitve s Skupno trgovinsko politiko Evropske unije in sprememb v politiki konkurence v skladu s pravili Evropske unije, so spremembe v kmetijski politiki v skladu z določili Skupne kmetijske politike (CAP) in sodelovanje v usklajenih regionalnih politikah EU imele največji vpliv v Avstriji. V prihodnosti bo EMU prinesel nove spremembe v monetarni politiki (centralizacija v Evropsko centralno banko) in več kooperacije-koordinacije na področju davčne politike v skladu z določili opredeljenimi v pogodbi o stabilnosti in rasti, dogovorjeni na Amsterdamskem vrhu v juniju 1997. Večina makro in sektorskih politik držav članic EU bo ali skupnih, centraliziranih ali usklajenih ali močno koordiniranih. EU članstvo pomeni odstopanje od nacionalne suverenosti na področju posameznih politik za doseganje skupnih EU ciljev.

a) kmetijska politika

Avstrijsko kmetijstvo je bilo tradicionalno visoko zaščiteno in subvencionirano. Na eni strani je bila to posledica nižje produktivnosti v tem sektorju v primerjavi s povprečjem v EU, po drugi strani pa je prav visoka zaščita onemogočala dvig produktivnosti v tem sektorju. Pred pristopom so ekvivalenti subvencij proizvajalcem (producer subsidy equivalent - PSE) merjeni v skladu z OECD standardi znašali v letu 1993 56% v Avstriji, 67% na Finskem in 52% na Švedskem v primerjavi z 48% v EU (OECD 1994; Breuss 1995a, str.111). Tako kot pri Skupni trgovinski politiki EU (vstop v carinsko unijo EU in prevzem obveznosti in koncesij EU-ja v Urugvajski rundi), je morala tudi na tem področju Avstrija narediti hkrati dva koraka: vstopiti v Skupno kmetijsko politiko na osnovi McSherry-jeve reforme iz leta 1992 (prehod od cenovnih subvencij k direktnim izplačilom kmetom in zmanjševanje kmetijskih proizvodnih kapacitet) in hkrati prevzeti rezultate Urugvajske runde, ki so bili dogovorjeni z EU. Zadnje predpostavlja povečanje liberalizacije kmetijskega sektorja (odpiranje uvozu, zmanjševanje subvencij in znižanje uvoznih dajatev, glej Breuss 1995c).

Zaradi višjih stopenj PSE (subvencij) so bile pred včlanitvijo v EU avstrijske cene za 23% višje (Schneider 1994). V pogodbi o članstvu z 12. aprila 1994 so bile dogovorjene tranzicijske določbe za vse nove članice. V prvih petih letih so subvencije možne ali preko EU financiranja in/ali iz nacionalnih proračunov, da se zmanjša začetna izguba dohodka kmetov ob sprejemu CAP režima. V razdobju prvih štirih let bo EU izplačevala kompenzacije avstrijskim kmetom, vendar se te stalno znižujejo. Po podatkih Eurostat (11/1997, Statistik kurzgefasst), je bilo v Avstriji znižanje proizvodnih kmetijskih cen 24,5% v letu 1995, v letu 1996 pa so stagnirale (+0,7%). Podoben trend je opaziti na Finskem (-25,4% v letu 1995; -14,3% v letu 1996), medtem ko na Švedskem ni bilo večjih sprememb (+0,3% v letu 1995; -4,1% v letu 1996). Izguba v bruto dodani vrednosti kmetijskega sektorja v letu 1995 je bila 28,8% (nominalna vrednost) in je bila več kot kompenzirana s tradicionalnimi subvencijami temu sektorju, kar je prineslo skromen dvig neto dodane vrednosti v faktorskih cenah v nominalni vrednosti v višini 0,2% (+3,6% v realnih vrednostih). V letu 1996 so nižja kompenzacijska plačila iz EU povzročila skupno izgubo dohodka (neto dodana vrednost v faktorskih cenah) v višini 9,8% v nominalnih vrednostih (-7% v realnih vrednostih, glej Schneider 1997 in Eurostat). Delež kmetijske dodane vrednosti v celotnem družbenem proizvodu se je znižal z 2,3% v letu 1994 na 1,6% v letu 1995 in na 1,5% v letu 1996. Merjeno s številom zaposlenih (zaposleni in samozaposleni), se je delež zaposlenih v kmetijstvu v celotni zaposlenosti v Avstriji znižal s 5,1% v letu 1994 na 4,8% v letu 1995 in 4,6% v letu 1996 (Schneider 1997). Avstrija je prejela iz proračuna EU transferje v višini 9,2 mlrd. ATS v letu 1995 in 19,2 mlrd. ATS v letu 1996.

Naloge avstrijskega kmetijstva na področju restrukturiranja niso lahke. Tranzicijska dohodkovna izplačila s strani EU se bodo zaključila leta 1998, ko bodo kmetje v popolnosti soočeni s konkurenco iz drugih držav članic EU. Dodatno, bodoče širitve EU, ki naj bi vključevale kmetijsko tako močne države kot sta Poljska in Madžarska, bodo še povečale pritisk na ta sektor, da postane še bolj konkurenčen in produktiven.

b) regionalne politike

Sodelovanje pri skupnih določilih strukturne in regionalne politike EU je prineslo velike spremembe za nacionalno regionalno politiko. Pred članstvom v EU je bila regionalna politika nekoordinirana in brez jasno opredeljenega sistema. Po včlanitvi v EU pa obstaja visoka stopnja medsebojne odvisnosti konkurenčne politike, regionalne politike in industrijske politike. Državna pomoč je odločujoči povezovalni faktor. Regionalna politika definira regije (cilje), ki so ključne za kasnejšo opredelitev javne pomoči ali subvencij. Javna podpora je dana regijam, sektorjem (ribištvo, kmetijstvo, industrija, transport, premog in železo) in za horizontalne cilje (mala in srednje velika podjetja, raziskave in razvoj, okoljevarstveni projekti; glej Breuss 1995a, str.114). Glede na zadnje poročilo o državni pomoči (EC 1997) je v obdobju 1992-1994 bilo 53% celotne državne pomoči za industrijo v EC-12 razporejenih glede na ciljne regije, 30% glede na horizontalne cilje (v glavnem R&R in mala in srednje velika podjetja) in zgolj 17% glede na ciljne sektorje.

Do zdaj ima EU definiranih šest regionalnih kriterijev: kriterij 1 zajema tiste regije, kjer je družbeni proizvod manjši od 75% EU povprečja. V Avstriji se za tak

status kvalificira zvezna dežela Burgenland. Regije kriterija 2 so tiste z upadajočim industrijskim sektorjem (visoke stopnje nezaposlenosti). Kriterij 3 in 4 sta opredeljena s kazalci trga delovne sile, kriterij 5 se ukvarja s kmetijskimi regijami (visokogorske regije, npr.). Za skandinavske države članice se je uvedel še kriterij 6: subarktične regije. V programskem obdobju 1995-1999 je EU namenila Avstriji finančno pomoč v višini 1.623 mio ECU (kar predstavlja 22.073 mio ATS). Avstrija zaostaja nekoliko za planom pri koriščenju te finančne pomoči. Do zdaj je samo 1/4 te pomoči že bila prenešana v Avstrijo (glej Tabelo 3), čeprav bi se je teoretično lahko transferiralo že 40%. 9% regionalnih sredstev je bilo porabljenih za financiranje skupnih iniciativ (INTERERG, LEADER, URBAN, ADAPT, SME, RETEX, RESIDER, RECHAR). Štirje evropski fondy so instrumenti regionalne politike: EFRE, ESF, EAGFL, FIAP in Evropska investicijska banka (EIB).

Tabela 3: Finančna podpora EU regionalni politiki v Avstriji za obdobje 1995-1999

	Načrtovano 1995-1999 mil. ECU	Že koriščeno do konca 1996	
		mil.ECU	delež od načrtovanega v %
Kriterij 1	166	18,75	11,30
Kriterij 2	101	26,62	26,35
Kriterija 3 + 4	395	109,78	27,79
Kriterij 5a	388	105,22	27,12
Kriterij 5b	411	73,82	17,96
Seštevek	1461	334,19	22,87
Skupne iniciative	162	44,71	27,60
Skupno	1623	378,90	23,35

Vir: Regionalpolitik und EU-Strukturfonds in Österreich 1995-1999, Stand der Umsetzung 1996, Republik Österreich, Wien 1997.

Ker regionalna politika deluje na principu sofinanciranja, EU financira samo tiste projekte, ki jih iz svojega proračuna financira tudi avstrijska vlada. V celoti torej finančna podpora regijam sestoji iz skupne javne podpore (v celoti 60.959 mio ATS za obdobje 1995-1999, od česar bo 36% sofinancirano s strani proračuna EU; glej Regionalpolitik 1997). V Avstriji je 35% celotnega prebivalstva vključenih v neko obliko programov regionalne podpore.

Zaradi novih pravil regionalne politike se je začela medregijska bitka za subvencije. To hkrati vpliva na lokacijsko privlačnost posameznega področja za investiranje podjetij. Burgenland (kriterij1) ima najvišjo stopnjo privlačnosti. To je povsem v skladu s cilji regionalne politike EU (definirane v členu 130a do 130a Pogodbe EU), da se izboljša gospodarska in družbena kohezija. V prvem poročilu o koheziji (EC 1996b) je že ugotovljen napredek pri izenačevanju dohodka na prebivalca v številnih državah, še posebno na Irskem.

Težko je kvantitativno oceniti vpliv dodatnega investiranja na celotni družbeni proizvod zaradi novih pravil regionalne politike. Kljub temu se ugotavlja, da bodo dodatna sredstva EU pomenila pomembno stimulacijo izboljšanju infrastrukture in s tem dvig realnega družbenega proizvoda v srednjeročnem obdobju v Avstriji.

Zaradi pričakovanih stroškov razširitve EU z vzhodnoevropskimi državami, je Evropska komisija v svoji Agendi 2000 predlagala, da se zmanjša število kriterijev za regije s šestih na tri in da se zmanjša delež populacije, ki jo zajamejo regionalne podpore (v primeru Avstrije s 35% celotne populacije na 17%).

c) počasno prilagajanje zakonodaji EU

Že v letu 1994, ko je Avstrija postala članica Evropskega gospodarskega prostora (EEA), se je morala prilagoditi dvema tretjinama *acquis communautaire* EU. Od začetka svojega polnopravnega članstva v letu 1995, je obvezana prevzeti celotno zakonodajo skupnosti, ustavna določila (Maastrichtsko pogodbo, pravila Evropskega sodišča) in celoten sklop izvedene zakonodaje (regulative in direktive). V zadnjem poročilu o uskladitvi meril Bele knjige za oblikovanje notranjega trga marca 1997 se ugotavlja, da je Avstrija uskladila samo 186 ukrepov od skupno 273 (68%), medtem ko so druge nove članice uskladile že več ukrepov (Finska 74%, Švedska 77%). Vodi Nizozemska s tako imenovano "transformacijsko kvoto" 78%. Nemčija (79%) in Avstrija (68%) imata najnižjo transformacijsko stopnjo. Delno lahko to pripišemo federalni strukturi obeh držav. Zelo težko je oblikovati kompromis med centralno državo in deželami pri transformaciji pravil EU v nacionalno pravo. Na številnih ključnih področjih se Avstrija še pogaja z EU glede ustreznosti sedanje avstrijske uskladitve z EU regulativo. Eden takih vidnejših primerov je uskladitev pravil o pranju denarja (OJ No.L 166/77, 28.junij 1991), ki se nanaša na eno od avstrijskih "svetih krav"- tajnost bančnih računov. Evropska komisija je ta primer predala Evropskemu sodišču v razsodbo.

Na drugih področjih so tako Avstrija kot druge članice EU zadržane pri uvažanju evropske zakonodaje. Še posebej je to točno na področju javnih nabav. V vsaj dveh primerih bo Evropska komisija Avstrijo prijavila Evropskemu sodišču. Eden od teh primerov je javni razpis za izgradnjo prestolnice St.Poelten v zvezni deželi Spodnja Avstrija.

Novi izzivi v prihodnosti: EMU in razširitev z državami Vzhodne Evrope

V naslednji dekadi se bo morala Evropska unija srečati z dvema izrednima izzivoma: vzpostavitev Ekonomske in monetarne unije (EMU) ter razširitev z državami Vzhodne Evrope. Amsterdamski vrh junija 1997 je izdelal vse potrebne pravne in politične direktive za vzpostavitev EMU. To pomeni, da bo Evropski svet odločil v maju 1998 o številu držav članic, ki izpolnjujejo konvergenčne kriterije za vključitev v prvi krog EMU. Tako lahko EMU prične funkcionirati v 1999. Priprave na konvergenčne kriterije predvidevajo, da vse države že zdaj hkrati prično izvajati ukrepe zelo restriktivne fiskalne politike in ostanejo na taki poti tudi v tretji fazi EMU, v skladu z dogovorom o stabilnosti in rasti, sprejetim na Amsterdamskem vrhu. To pa pomeni, da se bo del pozitivnih dohodkovnih učinkov in učinkov na

rast, ki so bili pričakovani ob oblikovanju notranjega trga, na kratki in srednji rok izgubilo. Tako je zelo težko ugotoviti, koliko dejanskega gospodarskega razvoja lahko pripišemo pozitivnim učinkom notranjega trga in koliko negativnim učinkom priprav na EMU (glej Breuss 1997a, 1997b).

Vzhodnoevropsko povečanje je naslednji velik projekt Evropske unije. V Agendi 2000, objavljeni julija 1997, je Evropska komisija ocenila sposobnost centralno in vzhodno evropskih držav za včlanitev v EU. Od 10 držav srednje in vzhodne Evrope, ki so se prijavile za članstvo, je Komisija pozitivno ocenila pet držav (Estonija, Madžarska, Poljska, Češka republika in Slovenija). Komisija bo pričela pogajanja o priključitvi s temi državami pomladi 1998. Možni datum za včlanitev je leto 2003. Dodatno je Komisija v Agendi 2000 ocenila možnosti za financiranje te razširitve. Tako bo bruto prispevek ostal na nivoju 1,27% družbenega proizvoda za države članice, vendar se bodo morali transferji iz EU proračuna zmanjšati, predvsem na področju skupne kmetijske politike, še bolj pa pri regionalnih podporah. Odločitev o razširitvi bo seveda temeljila na oceni stroškov in koristi povečevanja. Na žalost so države, ki bodo največ izgubile pri zmanjševanju transferjev (Grčija, Portugalska, Španija) tudi tiste, ki bodo najmanj pridobile od povečanja članstva, merjeno z učinki na povečanje medsebojne menjave (glej Breuss 1995 b; Baldwin et al 1997). Avstrija, kot država s tradicionalno intenzivno menjavo z državami Centralne in Vzhodne Evrope, pa je ena tistih držav, ki bodo imele od razširitve največ koristi (glej Breuss-Schebeck 1996).

Prevedla Maja Bučar

LITERATURA

- Baldwin, R. E., Seghezza, E. 1996. Growth and European Integration: Towards an Empirical Assessment, CEPR Discussion Paper Series, No. 1393, maj.
- Baldwin, R. E., Francois, J.F., Portes, R. 1997. "The Costs and Benefits of Eastern Enlargement: the Impact on the EU and Central Europe", *Economic Policy*, No. 24, april, 125-176.
- Breuss, F. 1992. Statische und dynamische Effekte der bisherigen Europaintegration Österreichs", WIFO-Working Papers, Nr. 50, Wien, maj.
- Breuss, F. 1995. "Die vierte EU-Erweiterung - um Österreich, Finnland und Schweden", WIFO-Monatsberichte 2/1995a, Wien, 105-125.
- Breuss, F. 1995. Cost and Benefits of EU's Eastern European Enlargement, WIFO Working Papers, No. 78, Vienna, junij.
- Breuss, F. (Ed.). 1995. The World Economy after the Uruguay Round, Service Fachverlag, Schriftenreihe des Forschungsinstituts für Europafragen, Band 12, Wien.
- Breuss, F. 1996. Austria's Approach towards the European Union, IEF Working Papers, No. 18, Research Institute for European Affairs, Vienna, april.
- Breuss, F. 1996. An assessment of the impact of the Single Market Programme on the new Member States: The case of Austria, study commissioned by the European Commission for the project "Economic Evaluation of the Internal Market", Vienna, 5. julij.
- Breuss, F. 1996. "Der aktuelle Stand der integrationstheoretischen Diskussion", WIFO-Monatsberichte 8/1996c, Wien, 525-544.
- Breuss, F. 1997. "Die gesamtwirtschaftlichen Auswirkungen der WWU in Modellsimulationen", in: Baumgartner, J., Breuss, F., Kramer, H., Walterskirchen, E., Auswirkungen der Wirtschafts- und Währungsunion, WIFO-Studie, Wien, februar, 39-96.

- Breuss, F. 1997. "The Economic Consequences of a Large EMU - Macroeconomic Model Simulations", European Integration online Papers (EIoP), Vol. 1, No. 10, 1.
- Breuss, F., Schebeck, F. 1989. Die Vollendung des EG-Binnenmarktes. Gesamtwirtschaftliche Auswirkungen für Österreich. Makroökonomische Modellsimulationen, WIFO-Gutachten, Wien, februar.
- Breuss, F., Schebeck, F. 1991. "Österreich im EWR. Gesamtwirtschaftliche Auswirkungen", WIFO-Monatsberichte 5, Wien, 285-290.
- Breuss, F., Schebeck, F. 1996. "Opening up of Eastern Europe and Eastward Enlargement of the EU: The Impact on Austria", Austrian Economic Quarterly, 2, Vienna, 97-107.
- Breuss, F., Kratena, K., Schebeck, F. 1994. "Effekte eines EU-Beitritts für die Gesamtwirtschaft und für die einzelnen Sektoren", WIFO-Monatsberichte, Sonderheft: Österreich in der Europäischen Union. Anforderungen und Chance für die Wirtschaft, Wien, maj, str. 18-533.
- Breuss, F., Stankovsky, J. 1988. Österreich und der EG-Binnenmarkt, Signum-Verlag, Wien.
- Catinat, M., Donni, E., Italianer, A. 1988. "The Completion of the Internal Market: Results of Macroeconomic Model Simulations", EC Commission, Economic Paper, No. 65, September, Brussels.
- Dixit, A.K., Stiglitz, J. E. 1977. "Monopolistic Competition and Optimum Product Diversity", The American Economic Review, Vol. 67, No. 3, 297-308.
- EC, Economic Evaluation of the Internal Market, European Economy, Reports and Studies, No. 4, Brussels, 1996a.
- EC, Erster Bericht über den wirtschaftlichen und sozialen Zusammenhalt 1996, Europäische Kommission, Brüssel-Luxemburg, 1996b.
- EC, Fünfter Bericht über staatliche Beihilfen in der Europäischen Union im verarbeitenden Gewerbe und in einigen weiteren Sektoren, Brüssel, COM 97/170, avgust 1997.
- Flam, H. 1995. "From EEA to EU: Economic Consequences for the EFTA Countries", European Economic Review, Vol. 39, Nos. 3/4, april, 457-466.
- Griller, St., Droutsas, D. P., Falkner, G., Forgn, K., Netnwich, M. 1997. Regierungskonferenz 1996: Der Vertrag von Amsterdam in der Fassung des Gipfels vom Juni 1997, IEF Working Paper Nr. 27, Wien, julij.
- Hummer, W., Schweitzer, M. 1987. Österreich und die EWG. Neutralitätsrechtliche Beurteilung der Möglichkeiten der Dynamisierung des Verhältnisses zur EWG, Signum-Verlag, Wien.
- Keuschnigg, Ch., Kohler, W. 1996. "Austria in the European Union. Dynamic gains from integration and distributional implications", Economic Policy, No. 22, april, 186-211.
- OECD, Agricultural Policies, Markets and Trade. Monitoring and Outlook 1994, Paris 1994.
- Pollan, W. 1996. "Der Verlauf der Verbraucherpreise nach dem EU-Beitritt", WIFO-Monatsberichte 9, Wien, 573-581.
- Regionalpolitik und EU-Strukturfonds in Österreich 1995-1999, Stand der Umsetzung 1996, Republik Österreich, Wien 1997.
- Richter, J. 1993. "Österreich und der Europäische Binnenmarkt - sektorale Auswirkungen", in: Breuss, F., Kitzmantel, E. (Eds.): Die Europäische Integration: Untersuchung der sektoralen Auswirkungen auf Österreich, Wien, 64-83.
- Scheider, M. 1994. "Chancen und Risiken der Landwirtschaft im EU-Binnenmarkt", WIFO-Monatsberichte, Sonderheft: Österreich in der Europäischen Union. Anforderungen und Chance für die Wirtschaft, Wien, maj, S46-S61.
- Schneider, M. 1997. "1996 Schwaches Jahr für die Agrarwirtschaft", WIFO-Monatsberichte 8, Wien, 501-511.
- Smith, A., Venables, A.J. 1988. "Completing the Internal Market in the European Community. Some Industry Simulations", European Economic Review, Vo. 32, No. 7, September, 1501-1525.